

ILLYÉS GYULA: PUSZTÁK NÉPE (részlet)

...Volt ezekben a bandákban, még azokban is, amelyek látszólag igen szabadon éltek, valami az aranyásók vagy a portyázó szabadcsapatok szívósságából és szükség teremtette szervezettségéből. Idegen földön tudták magukat? Egyenetlenség nagy ritka esetekben tört ki köztük. A szerződés értelmében a pusztá elöljáróinak parancsait kellett követniök, de igazi munkát csak a saját gazdájuk vezetése alatt végeztek. Az uradalomtól havonta 7–10 pengő készpénzt és az egészrészesek 120 kg búzát, 20 kg kenyérlisztet, 10 kg főzőlisztet, 3 1/2 kg szalonnát, 1 1/2 kg zsírt, 3 kg babot, 12 kg burgonyát, 1 kg sót, 3 kg sózott vagy nyers húst, 1 liter ecetet és 30 fillér fűszerpénzt kapnak. Az élelmet ebből saját maguknak kellett elkészíteniök. A napi élelmükből is igyekeztek annyit megtakarítani, amennyit csak tudtak. A száz kilométerre kiszállt kenyérkeresőtől otthon egy fészekalja apróság várta a táplálékot. Azon voltak, hogy a részükből minél kevesebbet fogyasszanak el, minél többet juttassanak haza. A takarékoskodást közösen gyakorolták. A hónap elsején kikapott kevés lisztet, zsírt, szalonnát, babot, amelynek kétszeresét is el tudták volna fogyasztani a megerőltető munka mellett, amelyet nap nap után végeztek, összeadták, s aztán lelkes határozattal ráparancsoltak a szakácsnéjukra, aki rendszerint a gazda felesége volt, hogy a zsírnak például legfeljebb csak a felét merje elfőzni.

Vasárnap csak délben ettek. A kenyérrel való takarékoskodásra ötletes módszert eszeltek ki. A kapott liszt- és burgonyamennyiséghez mérten kinek-kinek naponként egy fél cipóra volt joga. Aki nem vette ki a részét, az a kenyér helyett kis fadarabkát kapott a gazda saját tintaceruzás aláírásával. Ezek a fadarabkák pénznek számítottak, felmutatóiknak a szakácsné bármikor bizonyos mennyiségű lisztet és burgonyát szolgáltatott ki. A hamisítót a saját törvényük értelmében örökös száműzéssel büntették volna, ha akad, akinek ilyesmi eszébe jut. Valóban a szájuktól elvonva gyűjtötték a „tőkét”, volt, aki havonta három–négy kenyeret összekoplalt. A szalonnát egy hétre szétoztották, e téren a takarékoskodás a szabadverseny elve alapján folyt. A fekvőhelyek fölött csüngő darabok mutatták a heti győztest. Levesen éltek. Pontosan hétfő, kedd, csütörtök, szombat és vasárnap délben egy-egy tányér „húslevest” ettek, amelyet a szakácsné 38 személy részére 5 kiló húsból és csipetkéből főzött. Szerdán és pénteken bablevest ettek kött pogácsával. Este a hét minden napján bablevest, kivéve a pénteket, amikor krumplilevest és a vasárnapot, amikor, mint mondtam, semmit. A szerződésbe ők maguk vették be, hogy készpénzfizetésükből az uradalom havonként a férfiaknak legfeljebb 3 pengőt, a nőknek 2 pengőt adjon ki. S hogy búzajárandóságukat pedig otthon, a szülőfalujukban szolgáltatassák át nekik. Még magukban sem bíztak eléggé.

Ők is látástól vakulásig dolgoztak, reggel és délután fél óra, délben másfél óra pihenővel. Azokat a munkákat bízták rájuk, amelyekhez nem kell állati segítség, de amelyhez ügyesség és figyelem szükséges. Répát egyeltek, kapáltak, kaszáltak, csak épp aratni nem arattak. Az aratás a részesek dolga volt.

Öt-hat havi kemény munka után így hazavittek öt-hat métermázsza búzát, 40 pengő készpénzt és mintegy 20 pengő értékű megtakarított élelmet. Vagyis min-

dent pénzben és bőven számítva, körülbelül 130–150 pengőt. Ezt vitték haza, ha – szembeszállva saját fogadalmukkal – már előbb haza nem küldték. Ezzel húzták ki a telet, ha az otthonmaradtok a télirevalót már nyáron el nem fogyasztották.

A kövesdiekkel csaknem egyidőben jelentek meg a részesek is. Ők a környékbeli falvakból jöttek. Ismertük őket jól, hisz télen is be-benéztek hozzánk egy kis liszt-kölcsönért. Az uradalomban azt a munkát végzik, amelyet jobbágy ősök hajdan robotban végeztek. A jobbágyok annak idején ezért a saját földjük használati jogát kapták. A részesek most lényegesebben kevesebbet kaptak. Ők arattak.

Az uradalmak a szántást mindenütt szántógéppel végeztetik, a vetést vetőgéppel, a gabona cséplése is gépekkel folyik; az aratás azonban országszerte ma is kézi-erővel, kaszával és sarlóval történik, akár századokkal ezelőtt. Ez a magyar földművesmozgalmak egyetlen eredménye.

A múlt század végén nálunk is feltűntek az aratógépek; ezek éppúgy gazdaságosabban, gyorsabban, alaposabban végzik a munkát, akár a többi mezőgazdasági gép. Egyetlen aratógép egy egész aratóbanda dolgát megcsinálja, feleannyi idő alatt... Az uradalmak természetesen ezeket is rögtön beszerezték; kitűnően beváltak. Egyik nyárról a másikra az ország egész földműves-arató munkássága feleslegessé vált. A lehető legrosszabb időben.

A híres aratósztrájkok kora volt ez, az alföldi parasztlázongásoké, amelyeket a csendőrsortűzek is csak vérbe fojtottak, de nem csöndbe. A kormány hiába mozgósította a katonaságot s a Felvidék rutén és szlovák szegénységét, amelyet az állami birtokokon gyűjtöttek össze, s küldték százas csoportokban, kedvezményes vasúti jeggyel s fegyveres védelem alatt azokra a „veszélyeztetett pontokra”, ahol a magyar szegénység egy vékával több búzáért esengett; hiába hozták az arcpirító aratósztrájk törvényt, amelynek értelmében szabad emberként mindenki akkor hagyhatja abba a munkát, amikor akarja, csak épp a magyar zsellérséget lehet szuronnal és golyóval kényszeríteni, hogy akarata ellenére is dolgozzék, mert a szem kipereg... A mozgalom terjedt. S hogyan terjedt volna az aratógépek alkalmazása folytán a munkanélküli tömegekben, amelyeket mégsem lehetett egyik napról a másikra Amerikába áttelni? Úgy látszik, voltak, akik el tudták ezt képzelni. Az aratógépek eltűntek, úgy, ahogy jöttek. Nem tudom, van-e rá törvény, de dacolva a fejlődés parancsával Magyarországon, azt hiszem, ma egyetlen gabona-aratógép sincs üzemben. Gyermekkoromban a rácegresi gépszerűben még láttam egypárat, rozsdában fetrengve. A részes aratók morogva kerülgették a gépeket, s pusztulásukat siettetve titkon beléjük rúgtak. Rúghattak volna nyíltan is, ócskavasnak tekintette az uradalom valamennyit.

A részes aratók szintén bandába szerződve vállalják a munkát. „Kaszánként”, azaz aratópáronként körülbelül hét hold őszi és tavaszi terményt kapnak, a learatott minden tizedik rész, azaz minden tizedik kereszt az övék. Valamikor az egész egyezség ennyi volt. Az aratók levágták a gabonát, s annak tized- vagy régebben kilenced-részeivel hazatértek. Idővel a rész egyre kisebbedett. Volt idő és vidék, ahol tizenegyed, tizenketted, sőt tizenharmad részért arattak. Az évenként csökkenő díjazás azonban szintén elégedetlenséget és felháborodást szült, néhol még az embersége-sebb gazdák körében is. A bérlőké az érdem, hogy a díjazás csökkentésére más formát sikerült találni. Többfélét találtak.

A Dunántúl például a tized majdnem mindenütt megmaradt. Csak éppen munkát kell többet adni érte. Az aratók is már kora tavasszal megjelennek a pusztán, szintén bandánként szerződve. A szerződés értelmében az aratáson kívül késő őszi különféle „mellékmunkákat” kell végezniök. Vállalnak mindent, csak hogy ők arathassanak. A mellékmunkák egy részét szinte ingyen végzik, nemcsak napi ételmüket nem, de még szerszámaik kopását sem keresik meg vele. Így – hogy csak egy példát említsek – ők nyúvik ki vagy aratják le a kendert. Ez az egyik legnehezebb mezőgazdasági munka. Egy hold kender learatásához legalább tizenhat napszám kell. A banda a szerződés értelmében egy hold kendert 70 kiló rozsért vág le. Ha ezt pénzre átszámítjuk és arányosan elosztjuk, egy arató ezért a látástól vakulásig tartó embertelen munkáért napi 40–42 fillért kap. Mert természetesen ők is „napfelkelétől napnyugtáig” kötelesek dolgozni.

Ők szedik föl a babot, borsót, kukoricát, burgonyát, ők kaszálják le a rétet, a bal-tacint. A répatermelést is, az első egyeléstől a mázsálásig, ők végzik. Ők csépelnek. A cséplésért, zsákolásért, asztag- és kazalrakásért a kicsépelte termés 3–3 1/2 százalékat kapják. Évenként körülbelül 110 napot dolgoznak a pusztán, ebből az aratásra csak 12–15 nap esik. A csépléssel 18–20 napot, a répa megmunkálással 30 napot, apró kaszással 50 napot töltenek. Az ezalatt megkeresett termés értéke „kaszánként”, azaz aratópáronként körülbelül 300–500 pengő. A kaszás aratónak ugyanis kettőzöt kell tartania, akit ő fizet, általában 300–350 kiló búzával. De munkatársul vehetjük a feleségét is, aki főz reá, s akinek az otthon elkészített ebéddel néha négy-öt órát is kell gyalogolnia a pusztára és onnan ismét vissza. Mert a részesek hazulról élelmezik magukat, s éjszakai nyugalomra is haza kellene térniök, lakást nem kapnak a pusztán. Nem térnek haza. Este a kepe aljában vetik le magukat vagy a kazlak tövében. Esős vagy hűvös idővel a szekerek alatt, a szérűkben és istállókban...

1934–1935

*Illyés Gyula: Puszták népe – Ebéd a kastélyban, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. A szerző (1902–1983) Kossuth-díjas író, költő, nemzedékének egyik leg-
elismertebb alkotója.*

ENGLISH ABSTRACTS

Imre FORGÁCS: Alarming lessons from the Greek crisis

The paper attempts to illustrate the short history and the complexity of the Greek debt crisis. Comments must not oversimplify the cause of the problem by saying that the “lazy Greeks” have been financed by the “hard working” Germans for years. At the same time, the ultra leftist Cypras government is far from representing a feasible neo-Keynesian alternative for the crisis. The Cypras government’s referendum was no more than a damaging populist move that only made Greece’s position worse. The debt crisis can only be eased by close cooperation at the EU-level and wide-ranging institutional reforms, including that of the rigid monetary system.

Gábor KUTASI: The Transatlantic Trade and Investment Partnership and economic growth. Empirical and methodological questions

Several debates, campaigns and analyses try to convince or threaten public opinion in case of TTIP. This study explores the econometric models which form the background of forecasts on the economic effects from TTIP. It includes some words about the most important economic questions related to TTIP. The paper contains an overview about the CGE model in relevance of its application opportunities, economic content and its adaptation in analyses focusing on TTIP’s growth impacts. The limits of the CGE model are taken under critical review. There is an evaluation of an attempt to apply an alternative approach called Global Policy Model. The results of papers using a CGE approach to analyze the effects of TTIP are compared and evaluated.

Gábor PAPANEK and Gábor VERESS: Assessment of the professional standard of economic studies, publications

The article discusses the best practice to evaluate academic economic writings. According to the authors it is mandatory for all works to respect copyright law requirements. The authors expect that studies discuss significant issues of economics, clarify the definition of all important notions discussed and describe correct professional arguments of the quoted statements. They are convinced that tautology, bias (e.g. overdone optimism, adulation); distortions, false statements and the excessive use of methodological shining must be evaluated as serious deficiencies of quality. New knowledge is also a crucial parameter of all scientific papers. And finally the authors also point out that evaluation of the given works must be prepared by independent professionals, who take into consideration the standpoints of every stakeholder.

László CSABA: A breakthrough in global economics... or still not?

This article attempts to answer the question if, following the financial crises of 2008–2009 and the lasting stagnation and policy changes in many advanced market economies, a major breakthrough in economic sciences has also taken place? The latter would include the paradigm of the neoclassical synthesis as well as the currently sacro-saint methodology. We ask if and under what conditions such a paradigm shift may occur. Major changes have been in the making in the past decade in terms of awarding Nobel Prizes for Economics to heterodox scholars. Similar changes are demonstrable in terms of the ‘supply side’, especially as far as academic books produced by major UK/US publishers are concerned. Smaller but relevant changes to heterodoxy are also showing up in top journals. However fundamental changes and qualitative jumps are being resisted by major institutions, procedures and general inertia of organizations and fashions. Thus – in line with the half a century old insight

of science theorist Thomas Kuhn – an effective change in paradigm will take 20 to 25 years, not just a few months – in academic economics as well.

Beáta FARKAS: The varieties of capitalism in Central and Eastern Europe

A large body of research has focused on the comparison of the institutions of market economies in the 2000s. The “varieties of capitalism” approach was undoubtedly the most influential in this decade. Several studies were published on the transition countries also, but they were isolated from the research on developed countries. This paper gives an overview on the literature of institutional analysis in the transition countries. Building on research by the author, it is argued that the twenty-five-year institutional development of the Central and Eastern European EU Member States and their future prospects and difficulties can be presented in a theoretical framework which encompasses both the old and new Member States and separates them from the other post-socialist countries. The common theoretical framework allows for the adequate interpretation of current integration problems as well.

József GOLOVICS: Is state intervention necessary in flood control? A welfare economics approach

The paper focuses on the field of flood control, which is an essential issue in Hungary. One might view flood control as a de facto public task, but the paper investigates its economic rationale. We argue that market failures might make state intervention necessary, but besides the direct provision of defense, government could enhance decentralized solutions as well. By reducing transaction costs and coordinating cooperation, the government can foster solutions based on the market and ethical coordination.

János KORNAI: The future of comparative economics and “transitology”

The first half of the paper contributes to the debates on periodisation among the scholars of comparative economics. Many authors divide comparative economics into two periods: the old one compared soviet-style economies with capitalist ones, while the new period, emerging after the collapse of the Soviet Union, focuses on the varieties of capitalism. Research on the socialist economy has become irrelevant. The paper challenges this periodisation: the different varieties of socialism were already the focus of comparative scrutiny before 1989–1990, and so were the varieties of capitalism. Contrasting capitalism with the socialist system, its polar opposite, can still yield relevant insights for understanding the nature of capitalism. The second half of the paper investigates the different varieties of post-socialist capitalist systems. There are several criteria for grouping these countries, but the author focuses on the form of government, and distinguishes democracies, autocracies and dictatorships. After the great wave of democratisation in 1989–1990, many countries are now showing signs of reversal.

Gergely KOVÁTS: Innovations in higher education rankings. The analysis of the U21 Ranking of National Higher Education Systems and U-Multirank

In the last ten years, rankings of higher education institutions have been proliferating. Although there are many international rankings available, the most well-known and referred ones – such as the Academic Ranking of World Universities (ARWU), World University Ranking (QS-WUR) and the Times Higher Education World University Rankings (THE-WUR) – share several similar characteristics. Even if there are many beneficial effects of rankings on policy development, on the management of institutions and despite of being a “transparency tool” for other stakeholders, there is criticism of rankings. Based on these criticisms, however, new rankings have been developed in the last couple of years: U-Multirank and U21 Ranking of National Higher Education Systems. The paper explores the extent to

which these rankings have been able to overcome the problems of previous rankings, and also what strengths and shortcomings they have on methodological and conceptual levels.

Dietmar MEYER: Literature for economists, economics for litterateurs

At first glance there are much more things splitting arts and sciences from each other, or in the given case: literature and economics, than linking them to each other. The first field emphasizes more esthetical components, while the latter has to follow the abstract laws of logic. The analysis of one of the most important dramas of the classical German literature – Faust written by J. W. von Goethe – shows that the mentioned difference is not an antagonistic one. The famous German poet has had not only an excellent knowledge about the history of economic processes, but he was also clearly aware of the logic behind these processes. His drama, finished in 1831, contains economic mechanisms, considered by economists as relevant elements of modern monetary theory.

Péter MIHÁLYI: Was it worth learning and teaching Marxism at the Karl Marx University of Economics?

Fortunate was the generation which enrolled to the Karl Marx University of Economics of Budapest in the late 1970s. On the one hand, they had the opportunity, and in fact the necessary push, to understand deeply the basics of Marxism. On the other hand, they also had the privilege to attend the classes of renowned professors who showed them the inconsistencies and the shortcomings of the Marxist economic doctrines. In earlier years, this was not possible, because any criticism of Marx was considered as a taboo. After 1989, Marx was simply dropped from the curriculum. Surprising as it may be, the ideas of Marx are once again important and widely discussed in the economic profession. Not because Marx's findings were all correct (they were not!), but because the questions he studied remained important up to the present day.

Miklós ROSTA: Cacophony in public management. The link between New Public Management and Post-New Public Management

The paper looks for an answer to the following research question: what is the relationship between the main doctrines of public management science, namely the New Public Management (NPM) and the Post-New Public Management (Post-NPM). The other question the paper puts forward relates to the relationship between the Neo-Weberian State (NWS), the Joined-up Government (JUG) or as others call it Whole-of-Government (WoG) and the New Public Governance (NPG), and the above mentioned two doctrines. I conclude that Post-NPM integrates the statements of all the three movements and has a holistic approach. In contrast the NWS, the JUG (WoG) and the NPG express only partial statements. My other statement is that Post-NPM does not deny NPM, but builds on it and supplements it, so by using these doctrines together we can describe the modern and complex public administration systems more precisely.

Pál VERES: Three chapters from the past 25 years of Hungarian higher education

The author had worked at the ministry responsible for higher education for more than 26 years, influencing and implementing the governmental policy on higher education. Between 1985–2012, he published the experiences and analysis of this period in several articles and also books, including issues like business education, the higher education textbook system, educational structure, funding, property rights etc. This study is an evaluation of the governmental policy and strategy focusing on the success and failure on the field of private higher education, textbook system and lifelong learning. There are some successes but the whole period is mainly characterised with failure of the policy, because of institutional-structural reasons.